

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң органы

1954 Чылда
Удмуртияга
1954
АПРЕЛЬ
27
ВТОРНИК
№ 85 (3022)
ӨРТӨӨ 20 КОП.

Бистин чуртувустун улустарынын найыралаынын
болгаш алдарынын быжыг баганазы, бүгү делегейге
тайбыннын бузулбас чөленгижи—Совет Социалисттик
Республикаларның улуг Эвилели делгерезин!
(1954 чылдың Майның 1-ге СЭКП ТК-ның Кыйгырыларындан).

ССР Эвилелиниң Дээди Советиниң хуралдары

Эвилелиниң Советиниң 1954 чылдың апрель 22-де хуралының дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

**Бүгү күштү—часкы тарылганы
Чедишкениниң эрттиреринче**

Бистин область хову ажилдары хун келген тудум улам-на калбарып турар. Партияның болгаш чазактын шийтирин боттандырышсаан, көдээ ажил-агийн ажил-ишчилери бедик дүжүттү алырына тараа, картофель, ногаалар болгаш өске-даа продуктулар бүдүрерин калбартырынга, малдын чөм суурун быжыгларынга идегелдик үндезинин салыр деп күзөл чүткүлүн болгаш күженишкениниң үндүрүп турарлар.

Чамдык районнарда озалдап эгелеп турар амгы чактын байдалына тарылга ажилын чорударда чүгө хүнөр эвес, харын шактар безин улуг үнеди. Час орайтап эгелээр тудум-на, тарылганын хуусаазы улам кыска, хову ажилдарынын улам бедик шынарлыг болуру негетинер ужурул. Хову ажилдарынын баштайгы хүнеринден эгелээр чакы тарылганы бедик темпирлерин, тергини шынарлыг чорударынын бүгү бодунар аргалары колхозтарда, МТС-терде болгаш союзоттарда бар болуп турар.

Танды район хову ажилдарында озалдап кирген болза-даа, мында тарылга баштайгы хүнеринден эгелээр-ле бедик темпирлер чоруп турар. Бир дески массалык-биле чорутууну турар шык базарышыкыны-биле чергелештир «Кызыл партизан» колхоз апрельдин 23-ке чедир тараа культуруларынын 35 хуузун тарып алган. Мында Бай-Хаак МТС-тин трактор бригадаларынын бригадирлери эштер Рыженков, Белозеров бүгү тракторларның үзүктелишкни чок бедик бүдүрүчүлүг ажилдарын хандыр-ганаар. «Революциянын чалбыжы» колхозта Балгазын МТС-тин эш Рыбкин бригадирлери трактор бригаданы 610 гектарга тараа культуруларын, эш Филимоновуц трактор бригаданы 650 гектарын тараа культуруларын чажып тараан. Механизаторлар Федосенко, Пустозеров, Безбородкин, Петраков олар хун бүдүрүчүлүг ажил нормазынын күүселдени 230—260 хуудан кудулатпайн турар болгаш кывар чүүлдү хөйү-биле камнап ап, бедик шынарлыг ажилдык үлөгер-чижээр көргүзүп турарлар.

Бидик чижектерин Чаа-Хөл районуң колхозтарында ажил-ишчилерин үлөгеринден база көрүп болур. Районуң бүгү колхозтары тарылганы чедишкениниң чорудуп турар. Колхозтарынын хову ажилынын бригадалары биле трактор бригадаларынын аразында чангыс-аай дембүлелиг ажилдар чорук чедишкенини боттанып турар.

Часкы тарылгага шийтирилг рольду күчүлүг көдээ ажил-агий техниказы-биле чөпселденген механизаторлар ойнаар хүлээлгелиг. Трактор бүрүзүн бүрүн долу шыдалы-биле ажиллаары, ээлчег нормазын тракторист бүрүзүңү чугаа чокка күүсүдери дээрге, тарылганын хуусааларын кызырар, ажилдарынын бедик шынарлыг чорударын хандырар херекке эн чугула чүл болур. Бичалза-даа чамдык районнарда трактор паркы микрала-ча четпес ажилгатынып турар. Барыын-Хемчик району хову ажилдары апрельдин баштайгы хүнеринде-ле эгелээр. Бидик түрбүже хову ажилдарынын темпизи ол районда амга чедир эн оожум болуп турар. Тракторларын септелгези багай болганындан оларның дыка хөйү ажилдап кирбээр. Чижээ, «Кызыл тараачын» колхозка бары ажилдары-биле чоруткан тракторларын бирээзи МТС төүндүн колхозтун хову турлаанда чеди хонуп четкен, оң соонда анаа септетпир арга чок болган ужурунда улуг септелге кылдыртыры-биле МТС-че сөөртүрүп алгаш чорупкан. «Ленин ордун» колхозче чоруткан дөрт тракторун үжү ажиллаалдан шуут үнген, чүгө чангызы ажилдап турар.

Тракторларын анаа турар чоруундан тарылганын хуусаалары узуп, хову ажилдарынын шынары куду болуп турар. Бидик аныктыг фактылар-биле элпегиди дээрге, дүжүттү чавызадыр, күрүңеге, колхозтарга

муңуң доктаалын бөлүктөп таныштырып, солун номчулганын доктаамал чорудуп база 10 илеткелдерин, 5 лекцияларын болгаш элээр хөй беседаларын чоруткан. Ховуда Кызыл өг (эргелекчи эш Доная-оол) агитаторларга практиктиг удурутлууга түнел хуралдарын чыып, чаа-чаа материалдар-биле чогуур өйүндө хандырып турар.

Часкы тарылганын турлагаларында агитация

БОРА-ТАЙГА. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районуң Бора-Тайгада «Сталинчы орук» колхозта партия организациязы часкы тарылга ажилдарын 7—8 ажил хүнеринде агротехниктиг негелдөгө дүшүтүр шынарлыг доозарынче уланган политмассалыг ажилды күштелдирген. Оон түнелдене часкы тарылганын турлагаларында 40 ажил агитаторлар СЭКП ТК-ның февраль-март Плену-

апрель 22-де Москвага, Кремльдин Улуг ордузунга ССРЭ-нин Дээди Советиниң дөрткү чыылдазынын бирги сессиязы ажилын үргүлчүлээр. Эртенгиниң 10 шакта Эвилелиниң Советиниң ийгини хуралы ажиттынган. Чазак лажаларында—эштер Г. М. Маленков, В. М. Молотов, Н. С. Хрущев, К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, М. З. Сабуров, М. Г. Первухин, А. И. Кириченко, М. А. Суслов, Н. Н. Шаталин. Депутаттар болгаш аалчылар

Националдар Советиниң 1954 чылдың апрель 22-де хуралының дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Апрель 22-де хүндүскүңүн 4 шакта Кремльдин Улуг ордузунга Националдар Советиниң үшкү хуралы ажиттынган. Залга хөй санын аалчылар олуржуп турган. Чазак лажаларында эштер Н. А. Булганин, А. И. Микоян, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов олар көстүп келирге олуршканын үргүлчүлөдиг адыш часкашкыны-биле уткан. Дарга столуңда — Националдар

Националдар Советиниң 1954 чылдың апрель 23-те хуралының дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Апрель 23-те, Москвага, Кремльдин Улуг ордузунга ССРЭ-нин Дээди Советиниң дөрткү чыылдырылганынын бирги сессиязы бодунуң ажилын үргүлчүлээр. Эртенгиниң 10 шакта Националдар Советиниң дөрткү хуралы ажиттынган. Чазак лажаларында эштер Н. А. Булганин, А. И. Микоян, Н. М. Шверник, Н. П. Поспелов олар көстүп келирге депутаттар болган аалчылар үргүлчүлөдиг адыш часкашкыны-биле утканын. Дарганың столуңда — Националдар Советиниң даргазы В. Т. Ладис, дарганың оралакчылары—депутаттар Н. Е. Авхимович, П. Т. Комаров, М. М. Султанова, П. Г. Тычина.

Националдар Советиниң депутаттарының бүрүн эргезиниң дугайында Националдар Советиниң Мандат комиссиязынын даргазы депутат И. Д. Назаренконун илеткелди Националдар Совети дыннаан. 639 сонгулда округтарындан сонгутурган Националдар Советиниң депутаттарының бүзүредир бижиктерин хынаанынын түнелениң дугайында Националдар Советиниң Мандат комиссиязынын доктаалын эш Назаренко номчаан:

Эвилелиниң Советиниң 1954 чылдың апрель 23-те хуралының дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Апрельдин 23-те хүндүскүңүн 4 шакта Кремльдин Улуг Ордузунга Эвилелиниң Советиниң үшкү хуралы ажиттынган. Дарга столуңда—Эвилелиниң Советиниң даргазы болгаш оң оралакчылары, Чазак лажаларында—партиянын болгаш чазактын удуруткучулары, министрлер, Эвилелиниң Советиниң депутаттарынын бүрүн эргезиниң дугайында Эвилелиниң Советиниң Мандат комиссиязынын даргазы И. Д. Мустафаевтиң илеткелди дыннаан.

708 сонгулда округтарындан сонгутурган Эвилелиниң Советиниң депутаттарынын бүзүредир бижиктерин хынап көргөн түнелениң дугайында Эвилелиниң Советиниң Мандат комиссиязынын доктаалын эш Мустафаев номчаан: Эвилелиниң Советиниң депутаттарынын кижжи бүрүзүн тус-тузунда сонгаан дугайында Төп сонгулда комиссиязынын кирип келгени шупту сонгулда документтерин болгаш билдиришкенин сонгулда округтарында-даа, Төп сонгулда комиссиязында-даа чок болган.

Кызылгас культураларынын тарылганын дооскан

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). 1954 көдээ ажил-агий чылынын часкы хову ажилы Чаа-Хөл районуң белекелдик болгаш организациязы эгелээр. Колхозтарынын шөлдериңде тараажыларын механизаторлар-биле чангыс эп-сеткилди күш-ажылы бедик көдүрүлүшкүңүн улам калбарып турар. Сталин аттыг колхоз 510 гектар кызылгас культураларынын планын апрель 24-те 520 гектар кылдыр тарып дооскан. Молотов аттыг колхоз тараа культураларындан 710 гектарын, оон иштинден 550 гектар кызылгасты 578 гектарга чажып

партиянын болгаш чазактын удуруткучуларын бут кырынга тура, үргүлчүлөдиг адыш часкап, байырлап турганаар.

Дарга столуңда—Эвилелиниң Советиниң даргазы депутат А. П. Волков, дарганың оралакчылары—депутаттар Н. Т. Кальченко, А. А. Лебедев, В. П. Мжаванадзе, З. С. Омарова. Хуралдың даргазы—депутат А. П. Волков, Бюджет комиссиязынын даргазы депутат И. С. Сенинге эдерин илеткел кыллары-биле сөс берген. 1954 чылда ССРЭ-нин Күрүңе бюджет

Националдар Советиниң 1954 чылдың апрель 22-де хуралының дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Советиниң даргазы В. Т. Ладис, дарганың оралакчылары — депутаттар Н. Е. Авхимович, М. М. Султанова, П. Г. Тычина, П. Т. Комаров. Хуралга 1954 чылда ССРЭ-нин Күрүңе бюджетиниң дугайында илеткелди талазы-биле саналдар үргүлчүлээр. Депутат Н. Додхудоев (Таджик ССР-нин Кокташский округ), депу-

Националдар Советиниң 1954 чылдың апрель 23-те хуралының дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

«Националдар Советинге депутаттарынын кижжи бүрүзүн тус-тузунда сонгаан дугайында Төп сонгулда комиссиязынын кирип келгени шупту сонгулда документтерин болгаш материалдарын хынап көргөш, Националдар Советиниң Мандат комиссиязынын доктаалары болза:

1. Националдар Советинге депутаттар сонгутуру шупту сонгулда округтарында ССРЭ-нин Конституциязы болгаш ССРЭ-нин Дээди Советинге депутаттар сонгулда Дүрүмү эзугаар хажык чок, чөп шың чорутунган.

2. Националдар Советинге депутаттар сонгаан сонгулда чорудулазынын талазы-биле кандыг-бир сонгулда округунга четпес чүве болган деп көөр, а ол шыкша Националдар Советинге депутаттар сонгулдазын чорудуп турган үеде ССРЭ-нин Конституциязын азы ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулда дугайында Дүрүмү хажыдып турган дээр чергелиг хомудалдар болгаш билдиришкенин сонгулда округтарында-даа, Төп сонгулда комиссиязында-даа чок болган.

Националдар Советиниң Мандат комиссиязы ол бүгүнү барымдалааш, Төп сонгулда комиссиязындан данзылап бүрүткөн болгаш 1954 чылдың март 18-те үнген № 66 «Известия» сонгулда ат данзынын парлап үндүргөн Националдар Советиниң шупту депутаттарынын бүзүредир бижиктерин хынап алып дугайында саналды Националдар Советинге бадылаары-биле кирип тур.»

Националдар Совети депутат И. С. Кодицанын саналын эзугаар Мандат комиссиязынын илеткелди талазы-биле дараазындагы доктаалды хүлээп алган. «Мандат комиссиязынын илеткелди дыннааш, Националдар Советиниң доктаалары болза:

1. ССРЭ Конституциязынын 50 чүдүңгө үндөүлөш, Мандат комиссиязынын кирип келген илеткелдине дүшүтүр ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулда талазы-биле Төп сонгулда комиссиязындан данзылап бүрүткөн шупту 639 сонгулда округтарындан сонгутурган Националдар Советиниң депутаттарынын бүзүредир бижиктериниң шын деп хүлээп алып.

2. Совет Социалисттик Республикаларының Эвилелиниң Дээди Советинге

Колхозтун хову турлаанда

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Тес-Хем районуң Ленин аттыг көдээ ажил-агий артелиниң хову турлаа көрүшүгү шиметинген болгаш ажилга бүгү тала-биле таарымчалыг тургустунган. Турлагда делгем бажың, трактористерге вагончиктерден андыга дөрт өгдери база аппарат хондурган, мында байлак ном фондудуг, төп болгаш область, район солундарын үргүлчү ап турар кызыл өг база ажиллап турар. Турлагда 45 колхозчу тараажылар Самагалдай МТС-тиң эш С. Чоодуга баштаган механизаторлары-биле чангыс эп-сеткилди ажилдап турар.

депутат Г. Д. Джавахишвили (Грузин ССР-нин Батумский округ), депутат И. Ф. Сеницын (РСФСР-нин Сталинград хоорай округу), депутат У. Ю. Юсупов (Узбек ССР-нин Фархадский округ), депутат Д. Г. Смирнов (РСФСР-нин Горьковский-Ленинский округ), депутат И. К. Замчевский (Ленинград хоорайның Невский округ), депутат Е. Б. Тайбеков (Казах ССР-нин Зайсанский округ) олар санал бергеннер. Эвилелиниң Советиниң ийгини хуралы оң-биле доозулган.

тат М. Г. Бараташвили (Грузин ССР-нин Хашурский округ), депутат А. А. Миорисеп (Эстон ССР-нин Рахвереский округ), депутат М. Д. Ковригина (Комп АССР-нин Интинский округ), депутат В. Ф. Купревич (Белорус ССР-нин Горешкий округ) олар санал бергеннер. Националдар Советиниң үшкү хуралы оң-биле доозулган.

сонгулда талазы-биле Төп сонгулда комиссиязынын ажилын доозулган деп санаар. Оон соонда 1954 чылда ССРЭ-нин Күрүңе бюджетиниң дугайында илеткелди талазы-биле саналдар үргүлчүлээр.

Депутат Ш. М. Арумянни (Армян ССР-нин Ереванский-Молотовский округу); депутат А. И. Козлов (Казах ССР-нин Павлодарский округу); депутат Т. К. Мальбахов (Кабардин АССР-нин Бакасанский округу); депутат И. И. Туряница (Украин ССР-нин Ужгородский округу); депутат Р. Г. Васильев (Якут АССР-нин Усть-Майский округу); депутат М. Абуразаков (Узбек ССР-нин Ташкентский-Кировский хоорай округу); депутат В. П. Ладис (Латви ССР-нин Ленинский округу); депутат Г. Ф. Александров (Узбек ССР-нин Самаркандский хоорай округу); депутат Г. А. Мартынов (Чуваш АССР-нин Вурнарский округу) олар санал бергеннер.

Националдар Советиниң дөрткү хуралы оң-биле доозулган.

Националдар Советиниң дөрткү хуралы оң-биле доозулган.

сонгулда комиссиязынын ажилын доозулган деп санаар. Оон соонда 1954 чылда ССРЭ-нин Күрүңе бюджетиниң дугайында илеткелди талазы-биле саналдар үргүлчүлээр.

Депутат И. Г. Гаврилов (РСФСР-нин Выборгский округ), депутат И. Г. Кэбин (Эстон ССР-нин Таллин хоорай округу), депутат И. П. Ганенко (РСФСР-нин Астрахань хоорай округу), депутат Т. Ульджавев (Таджик ССР-нин Ленинобад хоорай округу), депутат П. П. Ермаков (РСФСР-нин Рязанский кездээ округ), депутат Я. Э. Калиберзин (Латви ССР-нин Сталинский округ), депутат К. К. Николаев (РСФСР-нин Серовский округ), депутат Г. М. Орлов (РСФСР-нин Слободской округ), депутат А. Е. Кочинян (Армян ССР-нин Котайкский округ), депутат В. Г. Набуллин (Башкир АССР-нин Янаульский округ) олар санал бергеннер.

Эвилелиниң Советиниң үшкү хуралы оң-биле доозулган.

ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң хуралы

1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджетинин дугайында

ССРЭ-ниң Саң Министри депутат А. Г. ЗВЕРЕВТИҢ илеткели

Өшөр депутаттар! Дээди Советтин көрүлдезинге ССРЭ-ниң чаазааның кирип келгени 1954 чылда Күрүне бюджетинин төлөвилели болза, улус ажил-агыйнын бүгү адырларынын улам ырайгы хөгжүлдизин илередиң, аар үлөтпүрүнү хөгжүлдизин эргежок чугула акша-хөрөңгилер-биле хандырып, көдээ ажил-агыйны көдүреринин талазы-биле, чоннуң материалдык болгаш культурулук деңгээлин улам ырайгы бедилеринин талазы-биле партияның болгаш чыраактык айыткан хемчеглерин боттандыраарын хандырып, чурттуң камгаланыр аргазын улам ырайгы бажыдарын хандырып турар.

Социалисттик улус ажил-агыйнын бүгү адырларын хөгжүлдизинин болгаш совет улустуң чаагай байдалынын үндезин бистин Төрөөн чуртувустуң камгаланыр аргазын бажыдарынын үндезинеринин үндезин болуп келген болгаш болуп артар-даа аар индустрияны акшаландыраарына улуг төзөвилелерин бюджет төлөвилелинде көрүп турар.

Бешки беш чыл планының онаалгаларын чедиреринин долдур болгаш ажыра куусеткеннинин түнелинде бистин аар үлөтпүрүсү 1953 чылда чаа улуг чедиреринин чедип алган. Бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрүп турар үлөтпүрүнүң нинти продукциязы 1952 чылдынга деңгээрге 12 хуу улгаткан.

1953 чылда нефтин, демир болгаш марганец рудаларын тыварынын, алюминийни, электроэнергияны, металл кезер станоктарын, чык болгаш чинк автомобильдерин, бус котелдарын, дизельдерин, домынын болгаш каң хайылдыраарынын дериглерин база улус ажил-агыйнын бүгү адырларын хөгжүлдизинге эргежок чугула бүдүрүлгениң өске-даа чепсек-херекселдерин бүдүреринин программасын ажыра куусеткенге.

Эрткен чылын Ада-чурттуң машина туудушкуну улус ажил-агыйнын улам ырайгы техниктик депшилегенин хандырып турар машиналарның болгаш механизмиеринин хөй-хөй чаа хевирлерин болгаш маркаларын тургускан. Энергетиканың, электротехниканың, нефтинин, хөмүр даштык болгаш металлургиянык дериглеринин, а ол ишкеш хөмүр даш шахталарында, даг руданың бүдүрүлгелеринде хөй күш үер ажылдарын механизастаар дериглеринин чаа хевирлерин тургустунган. Чинк болгаш аш-чем үлөтпүрүне бедик бүдүрүчүлүк дериглеринин чаа хевирлерин, көдээ ажил-агый машиналарынын чаа хевирлерин тургустунган.

Кара болгаш өңүгү металлургияга, электростанцияларга, хөмүр даш, нефть, химия үлөтпүрүне, машина туудууна, а ол ишкеш ыш болгаш сазынын үлөтпүрүне, тудуг индустриянык болгаш тудуг материалдарынын үлөтпүрүне капитал салышкынын да улгаткан. Ол бүгү адырларга капитал салышкынын 1953 чылда 80 миллиард ажыра рубль болган.

Транспорттуң бүгү хевирлеринин—демир-оруктуң, далайың болгаш хемнин, автомобильдин, а ол ишкеш харылааның чепсек-херекселдеринин улам ырайгы хөгжүлдизин болгаш чыраактык оруктар туудушкунуна капитал салышкынын 18 миллиард хире рубль болган.

Аар үлөтпүрүнү хөгжүлдизинге эрткен чылдарың дургузунда чедип алдыңан чедиреринин үндезининге улус херегелинин бараанынын бүдүрерин бүгү хемчеглер-биле калбартырың болгаш көдээ ажил-агыйны көдүреринин дугайында партияны болгаш чыраактык шийтпирлерин 1953 чылда амдыралга чорударынын эгези салдыңан, ол чорук Күрүне бюджетинин куусеткенде алереди тылкан.

Аар үлөтпүрүнүң адырларына туудушкуну улуг программаның кууседери-биле чегелештир чонга аш-чем болгаш үлөтпүр бараанынын бүдүрүлгелеринин туудушкуну калбаа-биле непертээр. Ол бүдүрүлгелеринин туудушкунуна капитал салышкынын 1953 чылдын ийги чартында оң бирги чартынык улуг барык бүдүн чартык катап улгаткан. Улус херегелинин бараанынын бүдүреринин талазы-биле чыл дургузунда 300 хире чаа үлөтпүр бүдүрүлгелери ажылалга кирип-ген.

Улус херегелинин бараанынын бүдүрүр турар үлөтпүр 1953 чылда оң бедик темпилер-биле хөгжээр: оң продукциянык өзүлдези 1952 чылдын чогуур үезинге хамаарыштыр аларга, чылдын бирги чартында 9 хуу болгаш чылдын ийги чартында 14 хуу болган. 1953 чылда улус херегелинин бараанынын бүдүреринин планы ажыра куусеткенге.

Көдээ ажил-агыйны хөгжүлдизинин талазы-биле хемчеглерге эрткен чылын бюджет талазы-биле болгаш күрүнең өске-даа акша-хөрөңгилеринин куусел-биле 52,3 миллиард рубль чырыгдатыңан, оң иштинде капитал салышкынын 12 миллиард хире рубль болган, оларын тракторлар, комбайннар, автомобильдер, көдээ ажил-агыйнын яны-бүрү хевирлериниң машиналарын болгаш чепсектерин бүдүреринге, а ол ышкаш машина-трактор станцияларында туудушкунуна ажылалган.

Көдээ ажил-агыйны көдүреринге кончук чугула чүүд болза, нинтинин көдээ ажил-агый бүдүрүлгезин хөгжүдеринге болгаш бажыдарына колхозтарнык база колхозчуларнык экономиктик сонургалын бедилеринин талазы-биле чорутуңуп турар хемчеглер болур. Ол сорулга-биле колхозтарнык болгаш колхозчуларнык ыяавыла дужаалгалар талазы-биле күрүнеге дужаап турар мал ажылынын продуктуларына, картофельге болгаш ногааларга өртөктер эңир чылын бедээр, тарааны, эшти, сүттү, картофельди болгаш ногааларын эң бедик өртөктер-биле күрүнең садып алышкынын хемчээли улгаткан.

Ол бүгү болза, колхозтарнык болгаш колхозчуларнык орукталарының чогуур улгадышкынына чедирген. 1953 чылда колхозтарнык болгаш колхозчуларнык ыяавыла дужаалгалар чоруму-биле дужааны болгаш күрүнеге сатканы көдээ ажил-агый продукциязында акша орукталары 1952 чылдынга деңгээрге барык 45 хуу улгаткан. Бедиктен өртөктер-биле көдээ ажил-агый продуктуларың белектеринге болгаш садып аларыңга 1953 чылда бюджеттен немерде чырыгдалдар 9 миллиард хире рубль болган.

Акша орукталарының өскени-биле холбаштыр колхозтарнык курбанда саанында акша-хөрөңгилери 1953 чылдын дургузунда 85 хуу болгаш көдээ ажил-агый бакызында саанында колхозтарнык хувааш-пес фондурларынын акша-хөрөңгилери—32 хуу улгаткан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң мурвундагы сессиязынын шийтпирлеринин дүүштүр эрткен чылын колхозчуларнык болгаш өске-даа хамаатыларың хузуунда ажил-агыйнык көдээ ажил-агый үндүрү дика чигээр.

Көдээ ажил-агый үндүрүнү чигекенинин, а ол ышкаш өске-даа элээн хөй үндүрүг чигекелерин тывыскааның түнелинде колхозчулар болгаш көдээ ажил-агый кыдып турар өске-даа чон 5 миллиард хире рубль түнүг немерде ажыктарын алганар.

1953 чылда үрмөктөп садар бараан саарылгазы дика өскөн. Чыраактан бараан фондурларын улгаттыраарынын хемчеглерин алган. 1953 чылда чонга барааның садылгалары нитизи-биле (денештирер өртөктер-биле) 1952 чылдын денелинде 21 хуу бедик болган; херегел колхозчулары 1952 чылдынга деңгээрге, көдээ черлерге бараанынын 24 хуу хөйү садылган.

Эрткен чылын улус херегелинин бараанынык үрмөктөп садар өртөктеринин сөөлүгү чылдарың дургузунда эң улуг чигекелеринин бирээни чорутунган. Эртөктеринин ол чигекелеринден чон чылга санаарга 50 миллиард ажыра рубль түнүг ажыкты алган.

1953 чылда ССРЭ-ниң национал оруктазы 1952 чылдынга деңгээрге 8 хуу өскөн, ол чорук улус херегелинин денелин бедилер арганы берген. 1953 чылда ажилчыларнык, албан-хаакчыларнык болгаш тараачыларнык орукталарынын нинти түңү 1952 чылдын-биле деңгээрге, (денештирер өртөктер-биле) 13 ажыра хуу улгаткан.

Социал-культуранык хемчеглеринге 1953 чылда бюджеттен 128,8 миллиард рубль чырыгдатыңан. Совет Эвилелиниң чону үрмөктөп садар өртөктер чигекелерин болгаш ажыра чоннарнык материалдык чаагай байдалын көдүрерин хандыраарыңча улганган өске-даа чырыгдалдарын кириштир аларга, 1952 чылда 147 миллиард рубль турганына удур 1953 чылда Күрүне бюджетинин куусел-биле шупту 195 миллиард рубльди алган.

Ынчаарга ажилчы чоннар боттарынын орукталарында бюджетке үндүрүлгелер болгаш чырыгдалар хевир-биле, а ол ышкаш чешкине хевир-биле, а ол ышкаш чешкине хевир-биле 65 миллиард рубльди, азы мурундагы чылдынга көөрдө, 21 миллиард рубльди эвээшти кириген. Ынчаарга 1953 чылда ажилчылар, колхозчулар болгаш албан-хаакчылар боттарынын хууда орукталарында бюджетке киригенине көөрдө, бюджеттен алганы 1952 чылда 61 миллиард

рубль турганына удур 130 миллиард рубль хөй болган. Социалисттик бүдүрүлгениң болгаш национал орукталарын өзүлдизинин үндезининге чурттуң санын улам ырайгы бажыларын чорутунган. Баштайгы саннар өзүгаар аларга 1953 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджетини дараазындагы түңгерге куусеткенге: орукталар талазы-биле—539,7 миллиард рубль болгаш чырыгдалдар талазы-биле—514,8 миллиард рубль болуп, орукталар чырыгдалдары 24,9 миллиард рубльге ажыра турар. Ол болза, моон мурундагы чылдарда ышкаш, чурттуң улус ажил-агыйнык чезли салышкынарын улгаттыраар болгаш бистин совет акша-ысты улам улуг хемчээлге бажылар арганы берген.

Улус ажил-агыйнык хөгжүлдизинин планы-биле болгаш бюджет төлөвилелинде бүдүрүлгениң чепсек-херекселдеринин куусел-биле, а ол ышкаш күрүнең салал алышкынын улгатканы-биле холбаштыр 1954 чылда бюджеттин чырыгдалдары 23,2 миллиард рубль болуп ужурулуг, ол чорук нинтинин ажил-агыйнык хөгжүлдизинге колхозтарнык болгаш колхозчуларнык экономиктик сонургалын улам ырайгы бедилеринге идигни бээр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынын шийтпирлеринин дүүштүр тараачынарга үндүрүг оонаарынын чорумуна чорутунган өскертинишкни колхозчуларнык хууда ажил-агыйнык мал ажылынын хөгжүлдизинге таарымчалык болуп илерээр болгаш кодын кавызынын участоктарын эки ажылаарына идигни бээр. Үндүрүлгелерин чигекелеринин түнелинде колхозчулар болгаш көдээ ажил-агый кылып турар өске-даа чон 1952 чылдынга деңгээрге 1954 чылда үндүрүлгелерин 8,2 миллиард рубльге эвээшти кириер.

Бараан саарылгазынын талазы-биле беш чыл планының онаалгалары 1954 чылда хуусаа бетинде куусетинип турар. 1954 чылда бараан саарылгазынын хемчээли (денештирер өртөктерге) 1950 чылдынга деңгээрге 75 хуу өзер, ыңчаарга бешки беш чылдын онаалгалары-биле аларга 1955 чылда 70 хуу өзер турган.

Аш-чем болгаш үлөтпүр бараанынык күрүнең үрмөктөп садар өртөктеринин чоокта чаа чорутунган чигекелден чылга санаарга 20 миллиардтан эвээш эвес хемчээлди немерде ажыкты чонга берип турар; ол сорулгаларга бо чылдын бюджетинде эргежок чугула акша-хөрөңгилер көрдүңен. Бешки беш чылдын бүгү дөрт чылдарының (1951—1954 чылдарынын) дургузунда улус херегелинин бараанынык күрүнең үрмөктөп садар өртөктеринин чигекелде 1950 чылдын денелинде удур 25 ажыра хуу болур. Амгы үеде Совет Эвилелиниң чону аш-чем болгаш үлөтпүр бараанынын 1947 чылдын өртөктеринден 2,3 катап куу өртөктер-биле садып эл турар.

Улус ажил-агыйнык хөгжүлдизинин планы-биле болгаш бюджет төлөвилелинде бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрерин калбартыр чорукту хандыраарыңга, а ол ышкаш көдээ ажил-агыйнык, чинк болгаш аш-чем үлөтпүрүнүң улуг көдүрүлүшкүнүн хандыраарына шийтпирлерин ужурулуг аар үлөтпүрүнүң улам ырайгы өзүлдизин көрүп турар.

Кара болгаш өңүгү металлургияга, электростанцияларга, хөмүр даш, нефть, химия үлөтпүрүне, машина туудууна, а ол ышкаш ыш болгаш сазынын үлөтпүрүне, тудуг индустриянык база тудуг материалдарынын үлөтпүрүне капитал салышкынын да улгадып турар. Үлөтпүрүнүң ол адырларына капитал салышкынын хемчээли 1954 чылда 90 миллиард ажыра рубль түңге тодаргайлатыңан, ол дээрге, эрткен чылдынга деңгээрге барык 10 миллиард рубльге улгадырын айтып турар.

1954 чылда шойну, каңны, прокатты бүдүреринин, хөмүр даш, нефть тывыжынын, электроэнергия ажил-дап үндүреринин, дериглерин, а ол ышкаш аар үлөтпүр продукциязынын өске-даа хевирлерин бүдүреринин улам ырайгы өзүлдизин хандыраарың.

Аш-чем бараанынын болгаш калбак херегел бараанынын үлөтпүр бүдүрүлгелерин турарына 1953 чылда 7,6 миллиард рубль турганына удур 14 миллиард ажыра рубльди берип турар.

Бо чылын улус херегелинин бараанынын бүдүрери бешки беш чыл планынын 1955 чылга көрдүңен денелинге четкен турар. Ол чүл дээрге, улус херегелинин бараанынын бүдүреринин талазы-биле бешки беш чыл хуусаа бетинде дөрт чыл иштинде куусетинген турар дээни ол тур. (Үрүчүлөдиг адыш часкаашкыны).

Көдээ ажил-агыйнык көдүреринин талазы-биле хемчеглерин чорударыңга 1954 чылда кайгамчык хөй акша-хөрөңгилерин берип турар. Күрүне бюджетинин болгаш өске-даа чүүдлерин куусел-биле көдээ ажил-агыйнык хөгжүлдизинге күрүнең чырыгдалдары 74,4 миллиард рубль болгаш 1953 чылдынга деңгээрге 42,4 хуу өзер. Оон-биле кады 1954 чылда көдээ ажил-агыйга ка-

питал салышкынын 21 миллиард рубльге көрдүңен, азы 1953 чылдынга деңгээрге, барык 80 хуу хөй болуп турар. Көдээ ажил-агыйнык хөгжүлдизинин дугайында партиянык болгаш чыраактык шийтпирлерин кууседери-биле холбашкан немерде чырыгдалдар белекел болгаш садып алыр өртөктерин бедиктеңин база үндүрүлгелерин чигекелерин кириштир аларга, 1952 чылдын денелинде удур 1954 чылда 47 миллиард хире рубль болуп.

Көдээ ажил-агыйнык хөгжүлдизинге бюджет төлөвилелеринин составында кескү черин машина-трактор станцияларын улам ырайгы бажыларын талазы-биле чырыгдалдар ээлеп турар, бо чылын анаа 30,8 миллиард рубльди, азы 1953 чылдынга деңгээрге 10,2 миллиард хөй рубльди берип турар. Совхозтарны хөгжүлдизинин талазы-биле хемчеглерге дыка хөй акша-хөрөңгилерин берип турар. Кур болгаш куруккан черлерин шийтгедип аларынын талазы-биле хемчеглер акша-хөрөңгилер-биле бурун хандыраарың.

1953 чылда көдээ ажил-агый продукцияларына белекел болгаш садып алыр өртөктеринин бедээни-биле, а ол ышкаш күрүнең салал алышкынын улгатканы-биле холбаштыр 1954 чылда бюджеттин чырыгдалдары 23,2 миллиард рубль болуп ужурулуг, ол чорук нинтинин ажил-агыйнык хөгжүлдизинге колхозтарнык болгаш колхозчуларнык экономиктик сонургалын улам ырайгы бедилеринге идигни бээр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынын шийтпирлеринин дүүштүр тараачынарга үндүрүг оонаарынын чорумуна чорутунган өскертинишкни колхозчуларнык хууда ажил-агыйнык мал ажылынын хөгжүлдизинге таарымчалык болуп илерээр болгаш кодын кавызынын участоктарын эки ажылаарына идигни бээр. Үндүрүлгелерин чигекелеринин түнелинде колхозчулар болгаш көдээ ажил-агый кылып турар өске-даа чон 1952 чылдынга деңгээрге 1954 чылда үндүрүлгелерин 8,2 миллиард рубльге эвээшти кириер.

Бараан саарылгазынын талазы-биле беш чыл планының онаалгалары 1954 чылда хуусаа бетинде куусетинип турар. 1954 чылда бараан саарылгазынын хемчээли (денештирер өртөктерге) 1950 чылдынга деңгээрге 75 хуу өзер, ыңчаарга бешки беш чылдын онаалгалары-биле аларга 1955 чылда 70 хуу өзер турган.

Аш-чем болгаш үлөтпүр бараанынык күрүнең үрмөктөп садар өртөктеринин чоокта чаа чорутунган чигекелден чылга санаарга 20 миллиардтан эвээш эвес хемчээлди немерде ажыкты чонга берип турар; ол сорулгаларга бо чылдын бюджетинде эргежок чугула акша-хөрөңгилер көрдүңен. Бешки беш чылдын бүгү дөрт чылдарының (1951—1954 чылдарынын) дургузунда улус херегелинин бараанынык күрүнең үрмөктөп садар өртөктеринин чигекелде 1950 чылдын денелинде удур 25 ажыра хуу болур. Амгы үеде Совет Эвилелиниң чону аш-чем болгаш үлөтпүр бараанынын 1947 чылдын өртөктеринден 2,3 катап куу өртөктер-биле садып эл турар.

Улус ажил-агыйнык хөгжүлдизинин планы-биле болгаш бюджет төлөвилелинде бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрерин калбартыр чорукту хандыраарыңга, а ол ышкаш көдээ ажил-агыйнык, чинк болгаш аш-чем үлөтпүрүнүң улуг көдүрүлүшкүнүн хандыраарына шийтпирлерин ужурулуг аар үлөтпүрүнүң улам ырайгы өзүлдизин көрүп турар.

Кара болгаш өңүгү металлургияга, электростанцияларга, хөмүр даш, нефть, химия үлөтпүрүне, машина туудууна, а ол ышкаш ыш болгаш сазынын үлөтпүрүне, тудуг индустриянык база тудуг материалдарынын үлөтпүрүне капитал салышкынын да улгадып турар. Үлөтпүрүнүң ол адырларына капитал салышкынын хемчээли 1954 чылда 90 миллиард ажыра рубль түңге тодаргайлатыңан, ол дээрге, эрткен чылдынга деңгээрге барык 10 миллиард рубльге улгадырын айтып турар.

1954 чылда шойну, каңны, прокатты бүдүреринин, хөмүр даш, нефть тывыжынын, электроэнергия ажил-дап үндүреринин, дериглерин, а ол ышкаш аар үлөтпүр продукциязынын өске-даа хевирлерин бүдүреринин улам ырайгы өзүлдизин хандыраарың.

Аш-чем бараанынын болгаш калбак херегел бараанынын үлөтпүр бүдүрүлгелерин турарына 1953 чылда 7,6 миллиард рубль турганына удур 14 миллиард ажыра рубльди берип турар.

Бо чылын улус херегелинин бараанынын бүдүрери бешки беш чыл планынын 1955 чылга көрдүңен денелинге четкен турар. Ол чүл дээрге, улус херегелинин бараанынын бүдүреринин талазы-биле бешки беш чыл хуусаа бетинде дөрт чыл иштинде куусетинген турар дээни ол тур. (Үрүчүлөдиг адыш часкаашкыны).

Көдээ ажил-агыйнык көдүреринин талазы-биле хемчеглерин чорударыңга 1954 чылда кайгамчык хөй акша-хөрөңгилерин берип турар. Күрүне бюджетинин болгаш өске-даа чүүдлерин куусел-биле көдээ ажил-агыйнык хөгжүлдизинге күрүнең чырыгдалдары 74,4 миллиард рубль болгаш 1953 чылдынга деңгээрге 42,4 хуу өзер. Оон-биле кады 1954 чылда көдээ ажил-агыйга ка-

питал салышкынын 21 миллиард рубльге көрдүңен, азы 1953 чылдынга деңгээрге, барык 80 хуу хөй болуп турар. Көдээ ажил-агыйнык хөгжүлдизинин дугайында партиянык болгаш чыраактык шийтпирлерин кууседери-биле холбашкан немерде чырыгдалдар белекел болгаш садып алыр өртөктерин бедиктеңин база үндүрүлгелерин чигекелерин кириштир аларга, 1952 чылдын денелинде удур 1954 чылда 47 миллиард хире рубль болуп.

Көдээ ажил-агыйнык хөгжүлдизинге бюджет төлөвилелеринин составында кескү черин машина-трактор станцияларын улам ырайгы бажыларын талазы-биле чырыгдалдар ээлеп турар, бо чылын анаа 30,8 миллиард рубльди, азы 1953 чылдынга деңгээрге 10,2 миллиард хөй рубльди берип турар. Совхозтарны хөгжүлдизинин талазы-биле хемчеглерге дыка хөй акша-хөрөңгилерин берип турар. Кур болгаш куруккан черлерин шийтгедип аларынын талазы-биле хемчеглер акша-хөрөңгилер-биле бурун хандыраарың.

1953 чылда көдээ ажил-агый продукцияларына белекел болгаш садып алыр өртөктеринин бедээни-биле, а ол ышкаш күрүнең салал алышкынын улгатканы-биле холбаштыр 1954 чылда бюджеттин чырыгдалдары 23,2 миллиард рубль болуп ужурулуг, ол чорук нинтинин ажил-агыйнык хөгжүлдизинге колхозтарнык болгаш колхозчуларнык экономиктик сонургалын улам ырайгы бедилеринге идигни бээр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынын шийтпирлеринин дүүштүр тараачынарга үндүрүг оонаарынын чорумуна чорутунган өскертинишкни колхозчуларнык хууда ажил-агыйнык мал ажылынын хөгжүлдизинге таарымчалык болуп илерээр болгаш кодын кавызынын участоктарын эки ажылаарына идигни бээр. Үндүрүлгелерин чигекелеринин түнелинде колхозчулар болгаш көдээ ажил-агый кылып турар өске-даа чон 1952 чылдынга деңгээрге 1954 чылда үндүрүлгелерин 8,2 миллиард рубльге эвээшти кириер.

Бараан саарылгазынын талазы-биле беш чыл планының онаалгалары 1954 чылда хуусаа бетинде куусетинип турар. 1954 чылда бараан саарылгазынын хемчээли (денештирер өртөктерге) 1950 чылдынга деңгээрге 75 хуу өзер, ыңчаарга бешки беш чылдын онаалгалары-биле аларга 1955 чылда 70 хуу өзер турган.

Аш-чем болгаш үлөтпүр бараанынык күрүнең үрмөктөп садар өртөктеринин чоокта чаа чорутунган чигекелден чылга санаарга 20 миллиардтан эвээш эвес хемчээлди немерде ажыкты чонга берип турар; ол сорулгаларга бо чылдын бюджетинде эргежок чугула акша-хөрөңгилер көрдүңен. Бешки беш чылдын бүгү дөрт чылдарының (1951—1954 чылдарынын) дургузунда улус херегелинин бараанынык күрүнең үрмөктөп садар өртөктеринин чигекелде 1950 чылдын денелинде удур 25 ажыра хуу болур. Амгы үеде Совет Эвилелиниң чону аш-чем болгаш үлөтпүр бараанынын 1947 чылдын өртөктеринден 2,3 катап куу өртөктер-биле садып эл турар.

Улус ажил-агыйнык хөгжүлдизинин планы-биле болгаш бюджет төлөвилелинде бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрерин калбартыр чорукту хандыраарыңга, а ол ышкаш көдээ ажил-агыйнык, чинк болгаш аш-чем үлөтпүрүнүң улуг көдүрүлүшкүнүн хандыраарына шийтпирлерин ужурулуг аар үлөтпүрүнүң улам ырайгы өзүлдизин көрүп турар.

Кара болгаш өңүгү металлургияга, электростанцияларга, хөмүр даш, нефть, химия үлөтпүрүне, машина туудууна, а ол ышкаш ыш болгаш сазынын үлөтпүрүне, тудуг индустриянык база тудуг материалдарынын үлөтпүрүне капитал салышкынын да улгадып турар. Үлөтпүрүнүң ол адырларына капитал салышкынын хемчээли 1954 чылда 90 миллиард ажыра рубль түңге тодаргайлатыңан, ол дээрге, эрткен чылдынга деңгээрге барык 10 миллиард рубльге улгадырын айтып турар.

1954 чылда шойну, каңны, прокатты бүдүреринин, хөмүр даш, нефть тывыжынын, электроэнергия ажил-дап үндүреринин, дериглерин, а ол ышкаш аар үлөтпүр продукциязынын өске-даа хевирлерин бүдүреринин улам ырайгы өзүлдизин хандыраарың.

Аш-чем бараанынын болгаш калбак херегел бараанынын үлөтпүр бүдүрүлгелерин турарына 1953 чылда 7,6 миллиард рубль турганына удур 14 миллиард ажыра рубльди берип турар.

Бо чылын улус херегелинин бараанынын бүдүрери бешки беш чыл планынын 1955 чылга көрдүңен денелинге четкен турар. Ол чүл дээрге, улус херегелинин бараанынын бүдүреринин талазы-биле бешки беш чыл хуусаа бетинде дөрт чыл иштинде куусетинген турар дээни ол тур. (Үрүчүлөдиг адыш часкаашкыны).

Көдээ ажил-агыйнык көдүреринин талазы-биле хемчеглерин чорударыңга 1954 чылда кайгамчык хөй акша-хөрөңгилерин берип турар. Күрүне бюджетинин болгаш өске-даа чүүдлерин куусел-биле көдээ ажил-агыйнык хөгжүлдизинге күрүнең чырыгдалдары 74,4 миллиард рубль болгаш 1953 чылдынга деңгээрге 42,4 хуу өзер. Оон-биле кады 1954 чылда көдээ ажил-агыйга ка-

питал салышкынын 21 миллиард рубльге көрдүңен, азы 1953 чылдынга деңгээрге, барык 80 хуу хөй болуп турар. Көдээ ажил-агыйнык хөгжүлдизинин д

ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң хуралы

1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне Бюджетиниң дугайында

ССРЭ-ниң Саң Министри депутат А. Г. ЗВЕРЕВТИҢ илеткели

(Улачызы).

Эвилелдешкен республикаларның бюджеттери

Эвилелдешкен республикаларның күрүне бюджеттери, республика болгаш чурт бюджеттерин кириштирип, 1954 чылда 119,5 миллиард рубль нинти түгө, тодаргайлаарга эрткен чылга бодарга, 13,7 миллиард рубль хөй кылдыр төлөвинген.

1954 чылда эвилелдешкен республикаларның бюджеттериниң улуг өзүлдөзү болза, республикаларның улус ажил-агыйның бүгү адырларының—үлөтпүрүнү, көдээ ажил-агыйның, чурттаалга-коммуналдык, орук ажил-агыйның улам ынайгы хөгжүлдөзүнүн талазы-биле, улустуң хергелел чүдүрүлгелерин бүдүрүлгезинин болгаш культура тургузушкунун улуг көдүрүлүшкүнүн чөдүрүлгезинин талазы-биле Министрлер Хандырааны Советтериниң күсүккомнарын мурунда турар эң чугула сорулгалар-биле шүүт холбашкан.

Республика болгаш чер-черин чаргызында бүдүрүлгелерин болгаш организациалары акшаландырышы чарыгдалар эвилелдешкен республикаларның бюджеттеринде 35,5 миллиард рубль болур, ынаарга ажил-агыйларның боттарының хергилери-биле катый адырга 56,9 миллиард рубль, ол болза, 1953 чылга удур 56,6 хууга көвүдээни ол болур.

Чурт болгаш одалга үлөтпүрүнү хөгжүлдөзүнө капитал салышкынар бо чылын 1953 чыл-биле денээрге 45 хуу көвүдөр турар. Республика болгаш чер-чер бюджеттеринде хөй хергилер социал-культураның хемчеглерин көрдүчүр турар. 1954 чылда ол сорулгага 73,2 миллиард рубль, оон иштинде чырыдышкына—41,4 миллиард рубль, кадык камгалалында болгаш күш-кылырга—22,7 миллиард рубль берип турар.

1954 чылда эвилелдешкен республикаларның бюджеттериниң хемчээли дараазында түнөөр төлөвинтинген: РСФСР—66570 миллион рубль, Украин ССР—22988 миллион рубль, Белорус ССР—4289 миллион рубль, Узбек ССР—3738 миллион рубль, Казах ССР—5313 миллион рубль, Грузин ССР—2775 миллион рубль, Азербайжан ССР—2057 миллион рубль, Литва ССР—1741 миллион рубль, Молдав ССР—1406 миллион рубль, Латвия ССР—1654 миллион рубль, Киргиз ССР—1250 миллион рубль, Таджики ССР—1272 миллион рубль, Армян ССР—1221 миллион рубль, Туркмен ССР—1075 миллион рубль, Эстон ССР—1179 миллион рубль болгаш Карел-Фин ССР—950 миллион рубль.

Эвилелдешкен республикаларның бюджеттериниң талазы-биле көрдүнгөн орулгалар бүрүн болгаш хуусаа-зында алдынган, а бюджеттин акшаландырышының шын болгаш ажыктыг ажыгалтыг турары эргежок чугула.

Ындыг турбуже, чамдык республика болгаш чер-чер органны болза, бюджетте көрдүнгөн курлавырларын мобилизастаарына чогуур чүткүлдү илеретпей турарлар болгаш ашка хергилерин ажыгалында үрээшкенини болдуруп турарлар. Оон-биле холбаштыр Киргиз ССР биле Туркмен ССР-ниң бюджеттери сөөлгү ий чылдарың иштинде күсүтиней турары демдеглээр херек. 1953 чылда Владимирск болгаш Новосибирск областтарынң бюджеттери база күсүтинмээ.

Республика болгаш чер-чер чаргызын ажил-агый организациалары бүдүрүлгелер болгаш сан-хөө планин күсүдөй турары дээр контрольду ам-даа кошкак боттандырып турар. Оон түнелинде Карел-Фин ССР-ле, Башкир АССР-де болгаш Воронеж областа хөй-хөй бүдүрүлгелер болгаш ажил-агый организациалары 1953 чылда бюджетке орулгаларын болгаш төлөвлөргөн планин күсүтпээр нер база саарылга хергилериниң четпестерин болдурганнар.

Алтай крайда, Тюмень, Ярослав болгаш Киров областтарда ажыкты чоннар депутаттарының Советтериниң күсүккомнары сан-хөө ажилын экижериниң айттырларын ам-даа өзөш чорудуп, 1953 чылда күрүне-ниң ашка-хергилерин администрация-эргелел персоналды хандырылганын, пландан дашкар капитал салышкынарга болгаш еске-даа чарыгдаларга чөптүг эвес чарыгдалды болдурганнар.

Бюджет күсүлдөзүнүн талазы-биле четпестери узуткаары, орулгалар күсүлдөзүнүн талазы-биле ажилды экижерди, бюджеттин акшаландырышының шын ажиллап турарының хиналдазын база күрүне-ниң ашка-хергилериниң чарыгдалына камналганын чурумун шыгыны сагывышаан, бүдүрүлгелерин, организациаларын болгаш албан черлериниң ажил-агый болгаш сан-хөө ажил-чорудулганы лээш контрольду күштедирери эргежок чугула.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери, продукцияның бот-үнезин чингедери болгаш камналганын чуруму—бюджет күсүлдөзүнүн эң чугула чүлү

Эштер депутаттар! 1954 чылда Күрүне бюджетин чинишкени күсүдери улус ажил-агыйның иштиги чыдалганын шийтпирлер көвүдөдери болгаш оларны эң чөп-шын, эң камыг ажыглаарын негеп турар. Улус ажил-агыйның иштиги чыдалганын өзүлдөзүнүн үнезин болза, бүдүрүлгени чайгылыш чок калбаргыры болгаш продукцияның бот-үнезин база саарылганын чарыгдалын доктаамал чингедери, ашка-хергилерин чарыгдаларда камналганын быжыр чурумун боттандыры болуп турган болгаш болуп артар.

1954 чылда күрүне бюджетин продукцияның хемчээли улгаттыр болгаш бот-үнезин чингедир талазы-биле улус ажил-агый планын даалгаларын барындаал социалисти ажил-агыйдан орулгалар кирерин баш бурунгаар көрүп турар. Үлөтпүр продукцияның бот-үнезин 4,4 хууга, демир орук-биле чүк өөр-түрүнүч бот-үнезин—2,6 хууга, тудук-монтаж ажилдарының үнезин—3 хууга болгаш саарылганын чарыгдалын—4,7 хууга кудуладары план-да баш бурунгаар көрдүнгөн.

Бүдүрүлгелер болгаш ажил-агый организациалары бо чылын 123,2 миллиард рубль нинти түнүг, азы 1953 чылга бодарга 33,4 миллиард рубль хөй олча-ажыкты алып уjur-луг. Олча-ажыктардан шийчегелер өзугаар бюджетке кирилделер 1954 чылда 92,6 миллиард рубль түгө азы 1953 чылдан 22,3 миллиард рубль хөй кылдыр тодаратынганы демин чугаалатынган болгай.

Үлөтпүр продукцияның бот-үнезин чингедириниң херээнге ниитиниң күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн доктаамал бедидери бири чергениң уjur-дузалыг.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн дүргөн өстүрерине бүгү байдалдар биз-

ниң чуртувуста тургустунган. Аар үлөтпүрүн болгаш ылаңгыя машина тудуун хөгжүдери улус ажил-агыйның бүгү адырларын муракчы техника-биле чөпсөзүрүн болдурган. Аар болгаш хөй күш кирер ажилдары механизастаары, бүдүрүлгени электржидери болгаш автоматчылары калбаа-биле чорутунуп турар.

ССРЭ-ниң улус ажил-агыйында мергежилди кадр ажилчылар, инженер-техниктиг ажилдакчылар болгаш еске-даа тускай эртемнигерлер база ажил-агый удуртукчулары бар. Ажилчынарын болгаш албан-хаакчыларын белеткери, оларның мергежилни бедидери улуг хемчээлдерге чорутунуп турар. 1954 чылда нинти саны 8 миллион хире кичи масса-лыг мергежилди ажилчынарын болгаш албан-хаакчыларын белеткери база оларның мергежилни бедидерине күрүне бюджеттен болгаш еске-даа ашка-хергилерден 3,1 миллиард хире рубльди, күш-ажыл курлавырларын дамчыштыр кадрлар белеткери 5,4 миллиард рубльди үндүрүп берип турар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң бүгү бар арпаларын ажил-агыйның хөй-хөй адырларында ыракта-ла долу эвес ажыглап турар.

Бүдүрүлгенин организастаашкынында шыгыны четпестерин ур-жундан 1953 чылда болгаш 1954 чылдың бирги кварталында Ыш болгаш саазын үлөтпүрүнүч министрствозун, Хөмүр даш үлөтпүрүнүч министрствозун, Транспорт болгаш аар машина тудууну министрствозун, Тудук материалдарының үлөтпүрүнүч министрствозун, Аш-чөм бар-завнаар үлөтпүрүнүч министрствозун күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн талазы-биле даалгаларын күсүтпээр.

Ыш болгаш саазын үлөтпүрүнүч күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнү херээ оңза багай болуп турар.

Ыш белеткелениң механизация-зының дык өскөн денели турда-ла, ССРЭ-ниң Ыш болгаш саазын үлөтпүрүнүч министрствозунуң талазы-биле бир ажилчыңа чигелеп алган тудук ыжының сөөртүлгези 1940 чылга бодарга 1953 чылда 4 хуу куду болган. Ыш белеткелениң бүдүрүлгелеринде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнү талазы-биле планнар сөөлгү элэн хөй чылдарың дургузунда күсүтинмей келген болгаш бир ажилчыга чигелээрге ажилдап кылышыкын барык-ла чангыс денелде артышаан турар. Элэн хөй комбинаттарга, чижээ, «Удмурт-леске» болгаш «Свердлеске» 1953 чылда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 1952 чылдын денелинде безин кудулаан.

Хөмүр даш үлөтпүрүнүч министрствозу чазактың үргүлчү көргүзүп турар улуг дузалычы турза-даа, ол ышкаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнү талазы-биле даалгаларын күсүтпээр. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнү дайын мурундагы денелине безин четпээр шахталар, трестилер болгаш комбинаттар бар. Чижээ, Ворошиловградулго комбинатты талазы-биле бир ажилчыга чигелеп алган хөмүр даш тывыжы 1953 чылда дайын мурундазында куду болган.

Ыш, хөмүр даш болгаш үлөтпүрүнүч еске-даа адырларында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнү өзүлдөзү дедир тыртып турар фактыларын бирээни болза, техниканы багай ажиллап турары болгаш күш-ажылдың организациазында улуг четпестерин бары болур.

Ыш белеткелениң бүдүрүлгелерине 1953 чылдың төчүзүндө орукче ыш үндүр сөөртүр машиналарын чүгө дөрттүп бир кезин болгаш орукче ыш үндүр сөөртүр тракторларын база ыш сөөртүр автомобильдерин чартындаан элэн хөйү ажилдаан. Ол механизмирге ажилдап кылырын доктааткан нормалары күсүтпээр турган.

Чамдык хөмүр даш шахталарында 1953 чылда хөмүр даш комбайнарын, казар болгаш хөмүр даш чүдүрер машиналарын бар составың чүгө 55—60 хуузу ажыгалтып турган.

Продукция бүдүрүп үндүрери айны үшкү декадазында бирги декаданың продукция бүдүрүп үндүрүшкүндө элэн хөй ажил, хөй-хөй бүдүрүлгелерин ажилың чангыса-ай эвези күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнө шалтык болуп турар. Ол чорук дериглерин четче эвес ажыглаарына болгаш ажилчы күштерин ажилыг эвес ажыглаарына чедирип турар.

1954 чылда улус ажил-агыйның хөгжүлдөзүнүн планын үлөтпүрге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 8,3 хуу, база тудукта—8,6 хуу өзөрин көрүп турар.

Амгы үде сонгаарлатынмас сорулга болза, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн дык бедидерин дугайында сагыш салышының улус ажил-агыйның улам ынай хөгжүлдөзүн удуртуунуң талазы-биле бүгү ажилдың төвүнге тургузары болур. Үлөтпүр бүдүрүлгезинин бүрүзүңе, тудук бүрүзүңе, транспортка, колхозтар, совхозтар, машина-трактор станцияларының бүрүзүңе күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн дык көдүрүшкүнү дээр улустуң өзүлүг калбак шимчээшкенин непердир херек. Москваның болгаш Москва областың муракчы бүдүрүлгелерин эгелекчи чорун өзугаар эгелээни 1954 чылда күрүне планын хуусаа бетинде күсүдери дээр, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам дий өстүрери, продукцияның бот-үнезин чингедери болгаш шынарын экижерди дээр чарышче бистин чуртувустун ажилчы чоннарын калбак массалары улуг көдүрүшкүн-биле кирген.

Бүдүрүлгени организастаарың болгаш ажил-агыйның шын удуртуунуң айттырлары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам дүргөн бедидерине чугула уjur-дузалыг болуп турар.

Бүдүрүлгени организастаарың денелин көдүрери, күш-ажылдың депшилгели методтарын калбаа-биле непердери, ажилды эргилешкени өзугаар, кылылар бүдүрүп үндүрери график өзугаар организастаары эргежок чугула. Бүдүрүлгени тускайжыларын болгаш үлөтпүр бүдүрүлгелерин кооперасчылары улуг хемчээлдерге хөгжүдери, кезектер, бедидир болгаш тус-тус кылылар бүдүрүлгезин стандарттыг болгаш чангыс-ай болдуларын бүгү хемчеглер-биле боттандыры чугу-

ла. Бүдүрүлгелерге күш-ажылдың, техниктиг нормалаашкының херээни шыгыны экижер херек.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнү талазы-биле планин күсүтпээр, ол ышкаш продукцияның бот-үнезин чингелдизинин база чыдалдар талазы-биле даалгаларын болгаш чок-ла күсүтпей турар бүдүрүлгелерин демдеглээр эргежок чугула.

Ыш болгаш саазын үлөтпүрүнүч министрствозу чылдын-на ыш белеткелениң болгаш сөөртүлгезин күрүне планин күсүтпей турар база ыш материалдарына улус ажил-агыйның өзүп турар хергелел хандырбайн турар. Ыш белеткелеринде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү куду, а бот-үнези бедик болуп турары демин чугаалатынган болгай. Сөөлгү чылдарың дургузунда ол адыр когаралды болбушаан турар. Чижээлээрге, 1951 чылда ыш үлөтпүрүнүч когаралы 1,4 миллиард рубль, 1952 чылда—1,8 миллиард рубль, 1953 чылда—2,2 миллиард рубль болган. 1952 чылга денээрге 1953 чылда ыш белеткелениң бүдүрүлгелери бот-үнези планин баш бурунгаар көргени 3 хуудан дык ажырган.

Продукцияның бот-үнезин чингедирин талазы-биле планин күсүдериң херээ Хөмүр даш үлөтпүрүнүч министрствозунуң бүдүрүлгелеринде база-ла эки эвес болуп турар. Хөмүр даш үлөтпүрүнүч трестилерин болгаш комбинаттарың элэн хөй кезин бот-үне чингелдизин талазы-биле даалгаларын күсүтпей турар; 1953 чылдың дургузунда министрствозу бүгү, продукцияның бот-үнези планга удур 700 миллиондан хөй рубль ашкан.

Чиг-этти, материалдары, оттулар чүдүлдү болгаш продукцияның чангыстыг хемчээлине электрэнергияны ажыглаарына камналга, үрей кылылардан чидиргелери кызыра-ры болгаш еске-даа бүдүрүлгезин эвес чарыгдаларын чок кылылар бот-үнези чингедирине болгаш ажил-агыйда курлавырларын мобилизастаарына улуг уjur-дузалыг.

Дык хөй ажил-агый удуртукчулары бүдүрүлгенин иштиги курлавырларын мобилизастаары дээр чугуур демселди чорутпайн турар, чидиргелери болгаш бүдүрүлгезин эвес чарыгдаларын болдуруп турар. 1953 чылдың дургузунда эвилелди министрстволарың үлөтпүр бүдүрүлгелерине үрей кылылардан чидиргелер 3,2 миллиард рубль болган.

Чиг-этти болгаш материалдарын чарыгдаларың доктаатынган нормаларын сагывааның түнелинде, кара металлургияның бүдүрүлгелериниң мартен хестеринде 238 муң тонна металлургияларын база прокат хестеринде 200 тонна ажыг металлды ажыр чарыгдан.

1953 чылда балык үлөтпүрүнүч бүдүрүлгелерине үрей кылылар, бүдүрүлгезин эвес чарыгдалдар болгаш еске-даа чидиргелер 300 миллион хире рубль болган.

Продукцияның чамдык хевирлериниң бот-үнезин бедик болуп турары болза, министрстволар болгаш кол эргелелдер бүдүрүлгениң программанын тус-тус бүдүрүлгелерге тускайжыларын, кооперасчыларын, а ол ышкаш оларның ажилың ажал-орунгалыг болурун хандыра кылдыр шыны-биле тарадыр тургузарының айттырларыңе чогуур кичээлгеи салбаанман болуп турар. Бо бүгү чүдүлдер продукцияның өртөн улгаттыры турар.

Барык-ла дөмей байдалдарда турар бүдүрүлгелерде безин дөмей продукцияның бот-үнези дык ылгалдыг болуп турар эвез эвес фактылар бар.

Чижээлээрге, 1953 чылда Тудук материалдар үлөтпүрүнүч министрствозунуң бүдүрүлгелеринде чангыса-ай хевирин стандарттыг бажыны-ның белеткели 56,4 муң рубль өртектиг турган, а Тудук министрствозунуң бүдүрүлгелеринде—75,6 муң рубль; өске чангыс-ай хевирин бажынының бот-үнези анаа хамаарыштыр—56 муң рубль болгаш 92 муң рубль болган.

Шил аяк-савалар дээр ышкаш, продукцияның ыңдыг улуг эвес хевириниң талазы-биле адырга безин бир-ай бүдүрүлгелерге ол-ла чангыс кылыларын бот-үнезин анызы-бүрү болуп турар.

Чижээлээрге, Гусевскиниң хрусталь заводунда бир стаканың бот-үнези Дятьковскиниң хрусталь заводунун шак ыңдыг стаканының бот-үнезине бодарга бөдүн чартык кап бедик, а Гусевскиниң заводунда тудалы шил савалар бот-үнези Дятьковскиниң заводунун шак ыңдыг шил саваның бот-үнезиндеи ажил катан улуг. Ол болза,

Сөөлгү үеге чедир хөй санныг универсалдыг дериг-херекселерин бүдүрүлгелер боттары белеткеп кылып турарлар, ол чорук дериг-херекселер үлөтпүрүнүч бүдүрүлгелерине бодарга элэн каш катан аар өртекти болуп турар. Оон түнелинде улус ажил-агыйыңа биче эвес каражалар болуп турар.

Дериг-херекселерин камыг ажыглаарыңе чогуур кичээлгеи салдымайн турар. Дериг-херекселерин катан тургузарын болгаш септелгезин шын организастаары болза, анаа хергелелди 20—25 хуу кызырып болур дээрин муракчы бүдүрүлгелерин дуржулгазы көргүзүп турар. Ыңдыг-ла четче эвес медээ өзугаар адырга, улус ажил-агыйыңа чылда 10 миллиард ажыг рубль чарыгдалдыг саваларың ажыгалында камналганы биче эвес курлавырлары бар. Саваларың хөй кезин, ылаңгыя ыш саваларың амгы үде катан ажыглаары 15—20 хуудан ашпайн турар. Саваларың шын ажыглаар чорук улус ажил-агыйыңа улуг камналганы бээр. Ыш саваларың чүгө катан ажыглаар чорук чыл дургузунда миллион-миллион кубометр ыш материалдарың болгаш хөй чүс-чүс миллион рубльди камнап алып арганы бээр.

Бот-үнезин улам ыңайгы чингелдизини дык курлавырлары автотранспорт ажил-агыйыңа база бар болуп турар.

Сөөлгү чылдарың дургузунда автотранспорттун ажылын экижер талазы-биле элэн хөй хемчеглерин чоруткан. Ыңчалза-даа автосөөртүлгениң бот-үнези ам-даа бедик болбушаан турар. Чүк автомобильниң паркы болган чок-ла багай ажыгалтынып турар. Автомашиналарын курут маннаар чорук хөй, автомашиналар болган чок-ла чүкүтү чүдүрерине болгаш дүжүрерине манан, ажил шыгының барык чартык кезинде анаа туруп турарлар. Чүкүтү чүдүрер-дүжүрер ажилдар ам-даа кошкак механизастатынган. Бо бүгү чорук сөөртүлгени бот-үнезин улгаттырып турар.

Чүкүттерин төпчүткен чедирмегезин автосөөртүлгелерин бот-үнезин чингедирине чугула уjur-дузалыг. Чүкүттерин төпчүткен чедирмегезин Москвада ажыгалтынып турар чуруму ажил-агыйың өске адырларыңа дык хөй ажилдакчыларын хостап бээрине, автотранспорттун ажылын чидин-биле экижердине арганы берген; тууйбу сөөртүрине автомобильдерин ажыглаарын 2,8 катан, хөмүр дашка—4,3 катан, кара металлдарга 4,7 катан улгаттырган. Оон-биле кады төпчүткен сөөртүлгениң үнези чүкүтер чедирериниң талазы-биле бүдүрүлгелерин болгаш тудукларын чарыгдалдары 1953 чылда 39 хуу кудулаан.

Продукцияның шынарын бедидери кайгамчык улус ажил-агыйы улуг уjur-дузалыг. Ол сорулганы чинишкенин шийтпирлерин ниитини күш-ажылга улуг камналганы чедип алырыңа арганы бээр. Машиналарын болгаш дериглерин бедик шынарлыг, амгы үеңиң техниказыңа дүшүрү үндүрерге оларның бүдүрүкчүлүү болгаш ажилдарының хуусаазы улгадыр, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнү өзүлдөзүн болгаш продукцияның бот-үнезин чингедирине дузалаар. Улустуң хергелел бараанарың шынарын бедидери ажилчы чоннарын материалды чаагай чорутуун өзүлдөзүнө чугула байдаларын бирээни болур. Совет бараанар эки мөзүлүг болгаш каас-чараш болур база херекчилерин өзүп турар хергелелдерин болгаш тааржыр чорун долузу-биле хандыра уjurлуг.

Ыңчалза-даа куду шынарлыг продукцияны бүдүрүп үндүрери үргүлчүлөп турар, күрүнеңиң стандарттарын болгаш техниктиг байдаларын каржызы-биле үрөп турар бүдүрүлгелер ам-даа бар. ССРЭ-ниң Көдээ ажил-агый министрствозунуң хүлээп адыкчылары 1953 чылда Ташкентин болгаш Таганрогтун көдээ ажил-агый машиналары кылдыр заводтарың машиналарың 16 хуузу холуп каапкан болгаш четпестерин эдил кылыры-биле дедир эгиткен

Улустуң хергелел бараанарың куду шынарлыг бүдүрүп үндүрүп турарың эвез эвес фактылары бар.

Куду шынарлыг продукция бүдүрүп үндүрерине чедирип турар четпестерин шийтпирли-биле чайладыры, бүдүрүлгезин бедик шынарлыг кылыларын болгаш бараанарың бүдүрери хандыра эргежок чугула.

Совет күрүне чыл бүрүде-ле капитал тудушкунуңа хөй-хөй ашка-хергенин берип турар. Ол чорукка тудугуң бот-үнезин чингедери чугула уjur-дузалыг болур. Муракчы тудуктар тудук ажилдарын организастаарың үнегин дуржулгазын чып алган, оңу калбарың непердир чорук тудугуң шынарын экижер, ажилдың хуусаазын кызырап болгаш оон бот-үнезин кудуладыр арганы бээр. Ындыг турбуже, хөй-хөй тудук организациалары тудук ажилдарың үнезин чингедир дугайында беш чыл планының даалгаларын ам-даа күсүтпейн турар болгаш улуг когаралдарың болуп турар.

Дык хөй тудукларда ажилдарың шын организастаарын хандырбаан, ажилын күжүнүч доктаамал эвес чорук бар, ажилчынар болгаш механизмнер ажилдавайн анаа турар чоруктар бар, хөй-хөй бүдүрүлгелерин, бажынарын болгаш улуг тудукларын тудушкуну доктаатынган хуусааларында доостумайн турар, ол чорук шала кылган тудукларын санын көвүдөйп турар. Шак ыңдыг байдал эң ылаңгыя ССРЭ-ниң Нефть үлөтпүрүнүч министрствозунда болгаш ССРЭ-ниң Аш-чөм бараанар үлөтпүрүнүч министрствозунда бар болуп турар. Хөй санныг тудукларда болгаш тудук организациаларында материалды болгаш ашка-хергилер чеп-сектерин чашканнаар практика ам-даа узуткатынмаан, оларның аразында механизацияны чөпсөк-херекселерин долузу-биле ажыглавайн турар хөй санныг үрмөк организациалар бар.

ССРЭ-ниң Тудук министрствозунуң тудук организациалары 1953 чылда тудук-мондаж ажилдарының планын үнезин 9 хуу ажырган, оон түнелинде план өзугаар 1,1 миллиард рубль арыг орулга адыр уjurлуг турган болза, харын 700 миллион ажыг рубль когаралды болдурган. ССРЭ-ниң Электрстанциялар болгаш электри үлөтпүрүнүч чингедирине чугула уjur-дузалыг. Чүкүттерин төпчүткен чедирмегезин Москвада ажыгалтынып турар чуруму ажил-агыйың өске адырларыңа дык хөй ажилдакчыларын хостап бээрине, автотранспорттун ажылын чидин-биле экижердине арганы берген; тууйбу сөөртүрине автомобильдерин ажыглаарын 2,8 катан, хөмүр дашка—4,3 катан, кара металлдарга 4,7 катан улгаттырган. Оон-биле кады төпчүткен сөөртүлгениң үнези чүкүтер чедирериниң талазы-биле бүдүрүлгелерин болгаш тудукларын чарыгдалдары 1953 чылда 39 хуу кудулаан.

Капитал ажилдарың планын күсүдери болгаш тудуктуң үнезин чингедирине төлөвинел-смета херээ экижерди улуг уjur-дузалыг. Оон-биле чегелештир дык хөй тудуктар төлөвинел-смета документалары-биле чогуур өй-шаанда хандырткымайн турар, ол чорук тудугу саалады турар. Чангыс-ай болгаш каталтаар төлөвинелдер тудукта ам-даа дык четпес шичээтин турар.

Капитал тудугу акшаландырының үнер дөстөрүн бирээни болза, тудукларын долу чинишкени ажил-агыйы курлавырларын мобилизастаары болур деп чүве бидиңгир болгай. Ындыг турбуже, хөй-хөй министрстволар болгаш ведомстволар тудукта материалдарың болгаш дериг-херекселериниң нормадан ажыр курлавырларын болдуруп турар. Ол чорук камыктын мурунда ССРЭ-ниң Кара металлургия министрствозунга, ССРЭ-ниң Нефть үлөтпүрүнүч министрствозунга, ССРЭ-ниң Электрстанциялар болгаш электри үлөтпүрүнүч министрствозунга хамаарып турар. Материалдарың болгаш дериг-херекселерин курлавырларын доктаат

ССР Эвилелиниң Дээди Сөвединиң Журалы

1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне Бюджединиң дугайында ССРЭ-ниң Саң Министри депутат Зверевниң илемкели

(Төңүзү).

Улетпүрүн көдөз ажил-агыйнын транспорттун болгаш улус ажил-агыйнын өске-даа адырларынын талазы-биле партия болгаш чазактын салган сорулгалары бүдүрүлгелериниң болгаш ажил-агый организациаларының бүгү удуруткучларынын талазында бүдүрүлгө экономиканын аныктыгына чыгыштырып айтканын күштелдирерин негиз турар.

Ындыг турбуже, ажил-агый организациаларының хөй-хөй удуруткучлары бүдүрүлгелериниң саң-хөө ажил-агыйны быжыкларын айтканын чыгыштырып айтканын күштелдирерин негиз турар. Бүдүрүлгө экономиканын аныктыгына чыгыштырып айтканын күштелдирерин негиз турар. Бүдүрүлгө экономиканын аныктыгына чыгыштырып айтканын күштелдирерин негиз турар.

Бүдүрүлгө экономиканын аныктыгына чыгыштырып айтканын күштелдирерин негиз турар. Бүдүрүлгө экономиканын аныктыгына чыгыштырып айтканын күштелдирерин негиз турар. Бүдүрүлгө экономиканын аныктыгына чыгыштырып айтканын күштелдирерин негиз турар.

Бюджеттиң херектилерин хөй кезин социалисттик экономиканы хөг-

жүдеринче угландырбышаан, Совет күрүне улус ажил-агыйнын хөгжүдери-биле болгаш чонун херектелдерин хандыры-биле шуут холбашпаан чарыгдалдарны бүгү тала-биле кызырарынын хемчеглерин ап турар.

Ол болза, бирги ээлчегде амдыгаа чедир-ле бедик хемчээлди болуп артыпшаан турар эргелдер чарыгдалдарына хамааржып турар. Хөй-хөй министрстволарының болгаш ведомстволарынын удуруткучлары аппараттын ажилын үргүлчү экижиптишаан, ону кызырарынын улуу, харын эргелел аппараттын штаттарынын улгаттырар дугайында айтканын күштелдирерин негиз турар.

Министрстволарының болгаш организациаларынын удуруткучлары артыкшылдык эволютарын шиптирли-биле кызырар, аппараттын ажилын экижидерин болгаш ону турарына үндүрүп турар херектилерин камнаарын чедип алыр ужурут.

Бот-үенин чикседир болгаш олча-ажыктар талазы-биле даалгаларын бүдүрүлгелерин болгаш ажил-агый организациаларынын күүседир дээш, камналганын чурумун сагыры дээш, бюджетке төлөвирлерин чогуур өйүндө кирери дээш контрольду күштелдирер ужурут саң-хөө системанын ажилдакчылары партия болгаш чазак база улууг негелдени салып турар.

Хөй-хөй сан болгаш банк органдары сан-хөө контролон шуут бүдүрүлгелерге, ажил-агый организаци-

ларына пром-даа кошкак боттандырар турар, продукциянын бот-үенин чикедириниң бар турар курлавырларын тып илеретпей турар, ажил-агый организациаларынын ажилында чет-пестерни чайладыр дугайында удуруткучтарынын мурнуна айтканын күштелдирерин негиз турар.

Саң болгаш кредит албан черлериниң ажилдакчылары ажил-агый организациаларынын ажил-чорудулазына саң-хөөнүң контролон улам оперативтиг боттандырар, оларнын экономикаын, саң-хөөнү ханызы-биле өөренип көөр болгаш саң-ажыл-агый чорудулазын экижидеринге оларга эргежок чугула дузаламчыны көргүзөр ужурут.

Эштер депутаттар! ССРЭ-ниң Дээди Сөвединге бады-ладары-биле кирип келген 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне Бюждеди улус ажил-агыйына улуг ужурут-дузалыг болгаш коммунисттик тургузушкунун сорулгаларын боттандырарына дузалаар.

Бюджетти күүседир социалисттик ажил-агыйны улам ынай хөгжүдери-нин, бистин чуртувустун улустары-нын амдыралынын материалдыг болгаш культуруг денелин бедидериниң талазы-биле Коммунисттик партиянын Төп Комитединиң болгаш Совет Эвилелиниң чазаның ажилда кылган пландарын боттандырарына чугула рольду ойнаар. (Адыш часкашкыны).

КОНСУЛЬТАЦИЯ

Совхозтарда трактористерниң күш-ажылын төлөөриниң чаа чурumu

СЭКП ТК-ның февраль-март Пленумунун «Чуртка тараа бүдүрүлгезин улам ынай көүдөрдү дугайында база кур болгаш куруккан черлерин шиптедирип алыр дугайында» доктаалында «көдөз ажил-агыйны бүгү адырларын күштүг көдүрер болгаш чуртка көдөз ажил-агый продуктуларының элбекшилин тургузар талазы-биле партияның болгаш чазактын салган сорулгаларын боттандырарына улуг роль совхозтарга онаажып турар» деп айткан.

Коммунисттик партия болгаш Совет чазак совхозтарын ажил-агый ажил-чорудулазын шиптирлиг экижидер талазы-биле хемчеглерин алдышаан, ооң-биле кады совхозтар ажилдакчыларынын амдыралынын материалдыг байдалдарын улам ынай экижидер дугайында улуг сагыш салышкынын чорудуп турар. Совхозтарын ажилдакчыларынын күш-ажылы төлөвириниң чаа чурumu март 1-ден эгелеп чоруткан. Бо хемчеглер болза, совхозтарын мергежилдик кадрлар-биле улам быжыкларынче, күш-ажылын бүдүрүлгүдү бедидеринче, көдөз ажил-агый культуларын дүжүтүүн болгаш мал ажилының продуктулуун көдүреринге база продукцияны бот-үенин кудуладырына ажилдакчыларын материалдыг сонургалын бедидеринче угландар.

Бо күш-ажыл төлөвиринде трактористерниң, трактор-хову ажилынын бригадаларынын бригадирлериниң, оларнын дузалакчыларынын, үчүтчик-заправщиктериниң, прицепщиктериниң, а ол ышкаш септелге, тудуг болгаш ажил-агый ажилдарына механизмдерин хандырып турар ажилчыларын күш-ажыл төлөвириниң чаа чурумун тайылбырлап турар.

Чаа чурум өзугаар трактор ажилдарына (комбайн-биле ажаап алышкындаан аңгыда) бүдүрер ажилды ээлчег нормазын күүсеткени дээш, бистин областкы зоназына хамаарыштыр даразында күш-ажылды төлөвир хемчээлдерин барымдаалап трактористерге төлөри болза: «С-80» болгаш бүгү маркаларның газ генераторлуг тракторларга ажилдаана—63 рубль; «ДТ-54», «СТЗ-НАТИ», «КД-35», «КДП-35», «ЧТЗ-С-65», «ЧТЗ-С-60» деп тракторларга база өске-даа маркаларын илчирбелги тракторларына болгаш «Беларусь» деп тракторга—45 рубль; бүгү маркаларын дугуйлуг тракторларына—40 рубль болур.

Чижээлээрге, ийги зонага кирип турар Тыва областка «ДТ-54» деп тракторлар-биле эргиде адырларын турган черлерин аңдарганда ажилдап кылырын ээлчег нормазын күүсеткени дээш тракториске 45 рубльди санап бээр. Ажилдап кылырын нормазын ажыр күүсеткенде төлөвирин хемчээли шуут

кылганын барымдаалаар төлөвир өзугаар бедип турар.

Нарын ажилдарын, ылангыя техниктиг культуларын, картофельди, ногааларны болгаш өске-даа хөөп тарып культуларын ажилдап кылган трактористерниң ажил төлөвирин үстүндө доктаатынганындан бедиткен немелде чурум-биле төлөп бээр. Чижээ, хөөп тарып культуларын дөрбелчин-уялчак болгаш дөрбелчин арга-биле тараанда трактористерге доктаатынган өртөктерин 40 хуу, ол-ла культуларын одурутгалар аразын ажилдап кылганда—20—30 хуу бедидер. Ийи ээлчегини нормаларын күүсеткен тракториске, ооң дузалакчызына оларнын ээлчегде ажил төлөвиринге 10 хуу немелде төлөвирин бээр доктаатынган. Оон аңгыда совхозка ийи чылдан өрү ажилдаан бирги чергениң тракторист ээлчег нормазын күүсеткенде ооң ээлчегде төлөвиринге 10 хуу немелде төлөвирин бээр.

Трактор агрегаттарынын ээлчег нормаларын күүсеткени дээш кожудла машиналарынын ажилчыларына 20—20 рубльди төлөп бээр. Совхозтун ажил планында доктаатынганын өзугаар хову ажилдарынын тус-тус хевирлерин хуусаа бетинде бедик агротехниктиг денелге чорутканын болгаш онаалдарын күүсеткени дээш трактористерге, прицепчиктерге аңгыта катап аңдарганына, чаксы культувага база илинрэт-эшкин, чакышкын, олуртушкун чорутканына болгаш одурутгалар аразын ажилдаанына—25 хуу, кур черлерин аңдарганына, ажилдап кылганына—30 хуу, аңгы черин аңдарганына—45 хуу, сизген ажаап алышкынына—40 хуу, картофель, ногаа болгаш ситос культуларын ажаап алганына—50 хуу немелде төлөвирин оларнын кол ажил төлөвириниң кырынга немелде төлөп бээр.

Трактор-хову бригадалары тус-тус көдөз ажил-агый ажилдарынын онаалдарын бүрүнү-биле хуусаа бетинде күүсеткенде айтынганын немелден трактористерге, доктаатынган хемчээлди өзугаар трактор-хову бригадаларынын бригадирлеринге, оларнын дузалакчыларына болгаш үчүтчик-заправщиктерге база санап бээр.

Бригадаларынын ниинти ажилдарын бүгү трактористерниң күүсеткенин барымдалааш, ээлчегледе бүдүрер ажилдар нормаларынче шипчүткени-биле трактор-хову бригадаларынын бригадирлеринге, оларнын дузалакчыларына база үчүтчик-заправщиктерге күш-ажыл төлөвирин санап бээр. Бригадаларынын трактористерни ээлчег бүрүзүндө бүдүрер ажил нормаларын күүсеткени дээш санап бээр болза: бригадирге—8—13 рубль, бригадирниң дузалак-

чызына—7—11 рубль, үчүтчик-заправщикке—3,5—5 рубль болур.

Көдөз ажил-агый ажилдарынын үзүндө трактор-хову бригадаларынын ниинти удуруткучын чорутканы дээш оон бригадиринге кылганын барымдалаар ажил төлөвиринге немелде алаа 150 рубльди төлөп турар. Оон аңгыда беш чылдан өрү ажилдаан бригадирге ооң кол ажил төлөвиринге 10 хуу, он чылдан өрү ажилдааннарга—15 хуу немелден санап бээр.

Ажилды кылганын барымдаалап ажилдаанда кылыр ажилды ээлчег нормазын күүсеткен бригадирлерге—20 рубльди, бригадирлерин дузалакчыларына болгаш бирги чергениң трактористеринге—18 рубльди, ийги чергениң трактористеринге—15 рубльди, үчүтчик-заправщиктерге—13 рубльди; ыңчаарга шак барымдаалап ажилдаанда бригадирлерге—18 рубльди, бригадирлерниң дузалакчыларына, бирги чергениң трактористеринге—15 рубльди, ийги чергениң трактористеринге—13 рубльди, үчүтчик-заправщиктерге—10 рубльди төлөзөр. Машиналарын эки камгалап, кадалаан болгаш септелгеге хөрөгилерин камнап алган совхозтарын механизаторларын шаңнаарынын чаа чурумун доктааткан. Тракторларын, көдөз ажил-агый машиналарын техника талазы-биле эки камгалап, кадалаан болгаш комплект херекселдерин чидирг чокка кадалап алган база үе-үеде ажилдарын сезонда нормаларын күүсеткен совхозтарын улуг трактористеринге 525—675 рубльдин, ээлчегде ажилдаар трактористерге—375—525 рубльдин, ол ышкаш трактор-хову бригадаларынын бригадиринге—1125 рубльдин, бригадирниң дузалакчызына—750 рубльди мактал шаңнадын тыпсыр. Ооң-биле чергелештир ажилды шынар чок, үрей кылган трактористерге төлөвир бербес болгаш ол ажилды кылырына чарыгдалатын кывар, чаар чүдөлдөрүн өрттэн олардан тыртары чаа күш-ажыл төлөвиринде көрдүнген.

Бистин областкы совхозтар директорларының болгаш тускай эртемнигериниң ажил төлөвирин дыка бедден база совхозтарга кол агрономнар, зоотехниктер, инженер-механиктер болгаш ветеринар эмчилер турары чаа штатта көрдүнген. Партияның болгаш чазактын сагыш салышкынына харын кылдыр бистин областкы совхозтар ажилдакчылары совхозтарын бедик орулгалды, үлгерилг ажил-агыйлар болдулар дээш күженишкенин ажилдап турарлар.

Н. КОНГАР.

Совхозтар трестиниң директору.

„Улусчу Кыдаттын улустар аразының херектеринге хамаарылгазы болгаш дүрүм өзугаар эргелери“

„Шницзечиши“ журналдын чүүлү

ПЕККИН. «Шницзечиши» деп кыдат хөй-ниинти-политиктиг журнал «Улусчу Кыдаттын улустар аразының херектеринге хамаарылгазы болгаш дүрүм өзугаар эргелери» деп чүүлдө бижип турары болза:

Кыдат Улус Республика бодунуң дөрт ажыг чыл туруп келгениниң иштинде улуг чартышкынынын кылгаш, экономиктиг, политиктиг болгаш культура тургузушкуннарына канчаар-даа аажок улуг чеддишкениниң чедип алган. Чоуну 500 миллион кижи ажып турар улуг Кыдат чангыс-ай хостуг, хамаарышпас, күчүлүг күрүнеме шилчези. Улустуң Төп чазак калбак улус массаларын изиг деткимчезин болгаш идегелин ап турар. Эрткен чылын улус ажил-агыйны катап тургузарынын үзүн чеддишкенини доосканының сөөлүндө Кыдат Улус Республика планын экономиктиг тудушкунуң үзүниче кирген. Шиптирлиг чорук-биле долдунган кыдат улус чуртту чоорту индустриализастаары болгаш улус ажил-агыйны социалисттик чартыры дээш демисежип турар, агрессорларын күзеп турарында, күзөвези-даа хамаарылга чокка улусу бодунуң салым-чолун холунда алган улуг Кыдат улустар аразының ареназынче удуу-биле кирген. Чаа Кыдат чоуну бир миллиард кижи болуп турар 25 чурттар-биле дипломаттыг харылааларын тургускан ийикле, азы тургузуп турар.

Кыдат улус тайбын дээш улустар аразының шипчээшкенин детквейин барып шыдапас, чүге дээрге, ол бодунуң тургузукчу ажилын боттандырарына, тайбынын камгалаар болгаш дайынын айылын чок кылган сонуургалды. Кыдат Улус Республиканын улустар аразының херектеринге киржири, улустар аразының айылы чок чорунуң болгаш тайбынын херезинге ооң салышкыны чүгел эргежок чугула авес, харын-даа албан болуп турар. Улустар аразының херектеринге улусту Кыдаттын дүрүм өзугаар эргелерин болгаш орун ам кым-даа чок кылып шыдапас деп ук чүүлдө чугаалап турар.

(СЭТА).

Финляндияда чазак кризиси

ХЕЛЬСИНКИ. Кекконен (агар эвилел) удурутп турган чазакка киржиринден социал-демократтыг фракция ойталааның сөөлүндө Кекконен өске буржуаз партияларының фракциялары-биле сүлчезин тургускан болгаш чазакка киржирин оларга саналаан. Хөй кезиниң буржуаз чазак тургузар дугайында саналга болгарынын Кекконенге харызын коалициалыг швед улус партиязының база «Финляндиянын улус партиязынын» фракциялары дамчыды берген. Финляндиянын улусунуң демократтыг эвилелинде (ДСНФ) өске шупту партиялар киржир чазакты тургузары дээш үргүлчү чугаалап турганы коалиционерлерин харызында демделетинип турар. Ындыг чазакты тургузары Кекконенге болдунмай барган төлөздө, фракциянын бодалы-биле алырга, өске кижиниң удурутлугу-биле ыңдыг чазакты тургузарынын аргазын өөренип көөрү чугула. Өске-биле чугаалаарга чазакты Кекконен баштаарына удурланганын коалиционерлер чугаалааннар.

«Финляндиянын улус партиязы»

(СЭТА).

Ирак чазактын дүшкени

БЕИРУТ. Ирактын премьер-министри Фадиль Джемали бодунуң кабинетиниң дүшкенин дугайында чагааны Фейсал хаанга чорутканын парлагга болгаш радио дынадып турар. Дүжүшкүн чазак биле оппозиция аразында тыптып келген чөрдүздүң сөөлүндө болган. Оппозиция болза, сөөлү үеде болган суг үрлээшкени дээш харысалганы, Джемалиниң чазак плотниларын быжыклар талазы-биле чогуур өйүндө хемчеглерин албаанын демделеп көргөш, Фадиль Джема-

болгаш швед улус партиязы хөй кезиниң буржуаз чазакка киржирин чөпшээрешкени чугаалаатып турар.

Кекконен республиканың президентизи Пааскивиго чораван болгаш хөй кезин буржуаз чазакты тургузарында бодунуң ойталап турарынын дугайын аңаа дынадыпкан. Финляндиянын реаксылыг бөлүктери коалиционерлерниң болгаш социал-демократтыг партияның удуруткучтарынын бирээзи Лесконениң бөлүүнү холунга, чурттуң даштыкы политиканын эскертиринче угландар оларнын бодалдарына дынангыр чөпсек болур, ыңдыг кижини чазакты бажына олуртурун оралдажып турарын чазак кризисиниң эрткен үш неделялары көргүскөн.

ХЕЛЬСИНКИ. Республиканың президентизи Пааскиви сейм даргазы, социал-демократтыг партияның кежигүнү Фагерхольмну бодунга чалаан болгаш чазакты тургузарын аңаа сүмелээш.

(СЭТА).

линиң кабинетинге онааган. Иштики-даа, даштыкы-даа политиканын айтканына Фадиль Джемали болгаш ооң чазак аштырышкына таварышкан деп оппозиция база санап турар.

Оппозиция талазында шүгүмчүлелдин түнделинде Фадиль Джемали парламентиниң дүжүрүн Фейсал хаандан негезин «Ориан» солун айттып турар. Ыңчалзак хаан ойталаан болгаш Джемали дүжүшкүнчө чорур ужурга таварышкан. (СЭТА).

(СЭТА).

Мосадыкты судтап турары

ТЕГЕРАН. Апрель 18-те болган шериг судунуң хуралына Мосадыкты болгаш буруудатырып турар Рияхиди болчукчузу полковник Азмиин шериг судунуң ол херекти көөр эрге чогууну дугайын база прокурор Азмудениң буруудалдыкы болур эрге чогууну дугайын меделгезинер. Суд даргазының чөпшээрелин өзү-

гаар судтун хуралына Мосадыктын хамааты болчукчулары Хасан Садри биле Шахид-Заде олар база олурдушканнар.

(СЭТА).

Харысалгалыг редакторунуң оралакчысы М. Н. ЛЮНДУП.

Ыраккы Чөөн-чүкте дүшкүрлүг чорукту АКШ күштелдирип турар

НЬЮ-ИОРК. Ассошиэтед Пресс агенттигиниң Вашингтонда корреспондентиниң дынадып турарын өзугаар алырга, камгалап министр Вильсон мурунда Кореяга сески армияны командьлакчызы турган ам үеде албан эрттирбей турар генерал Ван Флитке Ыраккы Чөөн-чүкте, ылангыя Кореяда болгаш Формозада «шериг дузаламчынын программаны хайгаарарын» бодунга алырын дааскан деп парлаг конференцияны меделгези. Камгалап министриниң дузалакчысы Макнейл-биле кады Ван Флит 1-де Вашингтондан үнүп чорупта деп Вильсон меделгези.

Америк шериг-агаар күштериниң самолёттарына Индий-Кыдатче француз шериглерин чедирер даастынганын Вильсон бадыткаан.

Америк авианосеттер француз чөпсектиг күштерге дуза көргүзери-биле самолёттар көдүрүп үнер хире, Индий-Кыдаттан аразы чок ыңдыг черге туруп болур бе деп айтканыга Вильсонун харылааны болза: «Ол менчээ шуут бидинмей турар ыңчалза-даа, ол болуп болур боор».

Май 11-ден бээр Ыраккы Чөөн-чүкте бодунуң чорур деп турарын Вильсон чарлаан. Ван Флит чунуңда мурунда Токиога Ыраккы Чөөн-чүкте америк чөпсектиг күштериниң кол командьлакчызы генерал Хэлл биле чөвүлөжир, а оон соонда Ли Сын Ман-биле болгаш америк сески армияны командьлакчызы генерал Тейлор-биле чөвүлөжир төлөздө, Кореяже чоруптар деп Вильсон чугаалаан. Вильсонун чугаазы-биле алырга, Ван Флиттин соруглазы болза, «генерал Хэлл-биле кады Корея республиканын (мурнуу Кореяны—ред.) дайынчы аргалыг чөпсектиг күштериниң келер үедеги хемчээлиниң болгаш байдалынын база корей курлавырларын белеткээриниң талазы-биле АКШ-тын болгаш Корея республиканын кады программанын боттандырарын ажитканын талазы-биле рекомандияны ажилдап кылыр болур».

(СЭТА).

Вьетнамнын Улустун армиязынын дээди командьлалынын дынады

ШАНХАЙ. 1954 чылдын апрелинде бирги чартынын дургузунда дайын чорудулагарынын дугайында Вьетнамнын Улустун армиязынын дээди командьлалынын дынады Вьетнамнын информация агенттели дамчыткан.

Диен-Биен-фу шивээзинге шавар-халдашкын-биле кады улустуң шериглери элзэн хөй чеддишкенин операцияларын, ылангыя Ханой биле Хайфонга харылааштырып турар № 5 чазаклыг орукка база Төп Вьетнамнын мурнуу кезээнин бешки дайын зоназына операцияларын чоруткан.

Март 30-ден апрель 3-ке чедир Диен-Биен-фу дээш тулушкуннарын үзүндө улустуң шериглери дайынын 2300 солдаттарын болгаш офицерлерин чок кылган база Мунгтаншын чөөн талазында дөрт бедикти ээлеп алган. Диен-Биен-фу Вьетнамнын Улустун армиязынын шавар-халдашкынын эгелээзинде бээр дайынны ниинти чидирин 5 муң солдаттар болгаш офицерлер, фронтунуң ол участогунга 50 самолёттар аңдарга болгаш үрей аттырган.

Апрелинде баштайгы чартынын дургузунда улустуң шериглери № 5 чазаклыг оруктуң стратегтиг зоназына дайынны шериглер, оок-чөпсек болгаш бензин сөөрткен 5 эшелоннарын миналар-биле чазак төвөскөн болгаш үрзэн.

Бешки дайын зоназына улустуң шериглери бодунуң идепкейлиг чоруну Плей-ку биле Ан-ке аразында № 19 чазаклыг орукке күштелдирип чоруткан. Аңаа болган тулушкуннарын үзүндө дайынны бир чада шериг батальону, ийи чада шериг болгаш ийи артиллерия роталарын чок кылып узуткаан. Оон аңгыда, 30 автомашиналар, бир куяк машина база 18-тонна бир америк танкы хунаап алган. Дайынның 58 куяк машиналарын болгаш чүкь машиналарын чылча шапкан.

Бешки дайын зоназына дайынның тызылгы партизан шипчээшкени күштелген. Ол-ла зонага Вьетнамнын Улустун армиязы дайынны элзэн каш туруштарын база хайгынд суургаларын чок кылган.

(СЭТА).

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕСИ: Кызыл, Шетиниң дүдүчүзү, бажын 7. ТЕЛЕФОНАНЫ: Харысалгалыг редакторунуң 3—62, харысалгалыг редакторунуң оралакчысынын, партизан амылгыз, султара болгаш амдыгыг айдистериниң—3—88, харысалгалыг секретарынын 3—68, пропанда болгаш агитация, көдөз ажил-агый, улустуң болгаш транспорт, чазак кылдистериниң, булгаарынын 4—98, иштик информацияны—3—65.